

Ο Παλμός του Κασιώτη

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΣΙΩΝ • Γ' Σεπτεμβρίου 56, Αθήνα 104 33
Έτος Ιδρύσεως 1928 • Μάιος - Ιούνιος 2021 • Αρ. Φύλλου 424 (88) • Χρόνος 42^{ος}

Εμμανουήλ Π. Περσελής, «Επιμνημόσυνος Λόγος», εκφωνηθείς στο μνημόσυνο που οργάνωσε ο Σύλλογος των εν Ελλάδι Κασίων στον ιερό Μητροπολιτικό (Καθεδρικό) ναό των Αθηνών, στις 12 Ιουνίου 2021, στο πλαίσιο της ετήσιας επετείου του Ολοκαυτώματος της Κάσου (1824). Ο «Επιμνημόσυνος Λόγος» δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Ο Παλμός του Κασιώτη», αριθ. φύλλου 424 (2021), σελ. 6-7 και 12.

Ο Παλιός του Κασινίου

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΣΙΩΝ • Γ' Σεπτεμβρίου 56, Αθήνα 104 33
Έτος Ιδρύσεως 1928 • Μάιος - Ιούνιος 2021 • Αρ. Φύλλου 424 (88) • Χρόνος 42^{ος}

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΛΙΟΤΗΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΛΙΟΤΗΤΑ

ΠΡΟΚΑΤΗΛΟΓΟΣ
ΤΑΧ. ΓΡΑΦΕΙΟ
ΚΕΜΠΑ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΔΕΙΑΣ
325
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ - 013548

Επιμνημόσυνος λόγος

Του Εμμανουήλ Π. Περσελή,

Ομότιμου Καθηγητή Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Καθηγητής
Εμμανουήλ Π. Περσελής
στη Μητρόπολη Αθηνών
στις 12 Ιουνίου 2021

Είναι ιδιαίτερα συγκινητικό το γεγονός ότι από τό έτος 1889 τελείται στον ιερό αυτό χώρο του Καθεδρικού ναού της Αθήνας, μνημόσυνο για την ανάπαυση της ψυχής των ηρωικών πεσόντων στον αγώνα υπέρ της ελευθερίας της ιδιαίτερης πατρίδας τους Κασιωτών και γενικά για τη συμμετοχή και τη θυσία τους στην ανεξαρτησία της Ελλάδας το 1821 από τον τουρκικό ζυγό. Ο θεσμός εγκαινιάστηκε μετά από πρωτοβουλία τριμελούς επιτροπής που συστάθηκε γι' αυτό το λόγο με προεξάρχοντα τον Γεώργιο Νικολάου Μαυρή, φοιτητή τότε της Ιατρικής σχολής του Εθνικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Την περίοδο εκείνη η Κάσος, όπως και όλα τα νησιά του δωδεκανησιακού συμπλέγματος, εξακολουθούσε να είναι υπό ξένη κυριαρχία, την τουρκική. Γι' αυτό η πρωτοβουλία του Γεωργίου Μαυρή να οργανώσει εκδήλωση μνήμης για τους Κασιώτες αγωνιστές στην πρωτεύουσα του ελεύθερου ελληνικού κράτους είχε μια ιδιαίτερη συμβολική σημασία που ενίσχυε και συσπείρωνε τους εκτός Κάσου διαβιούντες συμπατριώτες, μαζί με όλους τους ελεύθερους Έλληνες, στον εναντίον της Τουρκίας αγώνα για την απελευθέρωση της Κάσου και κατ' ακολουθίαν ολόκληρης της Δωδεκανήσου από το ζυγό του κατακτητή.

Από το 1948, έτος της επίσημης ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου στον εθνικό κορμό, το κέντρο των εκδηλώσεων τιμής για τους αγωνιστές της ελευθερίας του νησιού έχει μεταφερθεί στο ίδιο το νησί της Κάσου. Όμως, οι Κασιώτες και οι Κασιώτισσες των Αθηνών και γενικότερα της Αττικής εξακολουθούν, μέσω των συλλόγων τους, να τελούν ανελλιπώς και με ευλάβεια το καθιερωμένο ετήσιο θρησκευτικό μνημόσυνο, μαζί με άλλες εκδηλώσεις, για να τιμήσουν τη μνήμη και την αγωνιστικότητα των προγόνων τους.

Οι Κασιώτες και οι Κασιώτισσες, καθώς και οι φίλοι και οι φίλες της Κάσου, σέβονται και τιμούν την λαμπρή ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας τους και προσπαθούν να μεταδώσουν αυτό τους το σεβασμό προς κάθε κατεύθυνση. Και τούτο, γιατί θεωρούν, και δικαιολογημένα, ότι η λαμπρή ιστορία της Κάσου θα πρέπει να εκτιμηθεί από όλους τους Έλληνες και τις Ελληνίδες, έτσι ώστε με αυτή τη γνώση και την εκτίμηση να αναδειχθεί η λανθάνουσα πολιτιστική κληρονομιά του ακριτικού και άκρως απομακρυσμένου από τα κέντρα των πολιτικών και πολιτιστικών αποφάσεων νησιού της Κάσου.

Η Κάσος υπήρξε αδιαμφισβήτητη νησί με λαμπρό και πλούσιο πολιτισμό, όταν οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της προβιομηχανικής και της προ της

αστικοποίησης εποχής ευνοούσαν την ανάπτυξη τόπων, των οποίων τα μέλη διακρίνονταν για την εργατικότητα, το υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης, συνεργασίας και αλτρουισμού, το σεβασμό στις παραδοσόμενες οικογενειακές και θρησκευτικές παραδόσεις κ.λπ. Ο Γάλλος περιηγητής Savary, που το 1779 επισκέφτηκε την Κάσο, γράφει, μεταξύ των άλλων, σε σχετική επιστολή του στην οποία καταγράφει τις εντυπώσεις του από το νησί, τ' ακολουθα:

«Ηλπίζον ότι επί του βράχου τούτου ήθελον απαντήσει δυστυχείς δούλους, ενώ απ' εναντίας είδον λαόν εύθυμον, ευδαίμονα και ελεύθερον...Οι κάτοικοι της Κάσου εισίν Έλληνες· ακτίς ελευθερίας τούς φωτίζει· είναι φιλόπονοι, τίμιοι, ευαίσθητοι, και ηθικοί. Διότι ο άνθρωπος είναι αγαθός, ενόσω διατηρεί τα φυσικά του δικαιώματα, την ελευθερίαν και την ιδιοκτησίαν, τα οποία όταν αφαιρεθούν απ' αυτού καταστρέφεται».

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και λόγω ορισμένων προνομίων που τους παραχωρήθηκαν από τους Τούρκους, οι κάτοικοι της Κάσου κατόρθωσαν να αναπτύξουν αξιολογώτατο εμπορικό ναυτικό που τέθηκε στην υπηρεσία συναλλαγών με γνωστά για την εποχή εμπορικά κέντρα της Μεσογείου και της Μαύρης θάλασσας. Όμως, όταν εξεράγη η Ελληνική

Επανάσταση για την απελευθέρωση της πατρίδας από τους Τούρκους, οι Κασιώτες μετέτρεψαν τα εμπορικά τους πλοία σε πολεμικά και μ' αυτά κατάφεραν πολλαπλά πλήγματα στον εχθρό στις κατά θάλασσα και ξηρά επιδρομές και επιχειρήσεις σε διάφορα μέρη και ιδιαίτερα στη γειτονική Κρήτη. Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε από τους Τουρκοαιγυπτίους να εκστρατεύσουν εναντίον της Κάσου, με σκοπό να εκδικηθούν τους κατοίκους της και να καταστρέψουν τα πλοία τους. Τελικά, η επιχείρηση καταστροφής της Κάσου πραγματοποιήθηκε στα τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου του έτους 1824, μετά από πολυήμερη σθεναρή αντίσταση των κατοίκων της και σκληρή δοκιμασία των Αιγυπτίων και των Τουρκαλβανών μισθοφόρων.

Η καταστροφή του νησιού περιγράφεται εναργέστατα σε επίσημη Έκθεση που συντάχθηκε από τον πρώτο Κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια, το έτος 1828. Η Έκθεση αποτελεί απάντηση του Κυβερνήτη σε ερωτήματα που έθεσαν οι πρέσβεις στην Κωνσταντινούπολη των τριών προστάτιδων δυνάμεων (Μ. Βρετανίας, Γαλλίας και Ρωσίας) και αφορούσαν θέματα εκτέλεσης της Συνθήκης του Λονδίνου και χορήγησης νέου δανείου στην Ελλάδα. Στην Έκθεση αναφέρονται για την Κάσο, τέσσερα χρόνια μετά την καταστροφή της, τ' ακολουθα:

«Η καταστροφή της νήσου ταύτης ηκολούθησεν ολίγας ημέρας πρότερον εκείνης των Ψαρών. Ο Χουσεΐν βέης, όστις ήτον ο αρχηγός της εκστρατείας ταύτης, ετοιμασθείσης εις Αίγυπτον με τον μυστικώτερον τρόπον, εφάνη εις την Κάσον κατά τον Ιούνιον του 1824 έτους. Η αντίστασις δεν εμπορούσε να διαρκέση επί πολύ, διότι αι τουρκικαί δυνάμεις ήσαν ανώτεροι. Μία μοίρα του στόλου, συνισταμένη από πλοία της Ύδρας και των Σπετσών, έτρεξεν εκεί, καθώς εκηρύχθη η εκστρατεία αύτη· αλλ' όμως έφθασεν, όταν ήδη είχε κυριευθή. Ο Χουσεΐν βέης, αφού εκηρίευσεν όλα τα πλοία

των Κασίων, άφησεν επάνω εις την νήσον εν αδύνατον σώμα, το οποίον εσήκωσεν εκείθεν κατά το 1825 έτος, ότε ηκολούθησε με την μοίραν του, εις την κατά της Πελοποννήσου εκστρατείαν. Έκτοτε οι Κάσιοι έμειναν ελεύθεροι και εξηκολούθουν να πέμπουν τους αντιπροσώπους των εις την Βουλήν. Αλλά, στερηθέντες των πλοίων των, δεν εμπορούν να λάβουν ενεργητικόν μέρος εις τον πόλεμον».

Είναι απόλυτα επιβεβαιωμένο από τις πηγές που σώζονται, ότι το μέγεθος της καταστροφής που υπέστησαν οι κάτοικοι της Κάσου από την επίθεση του εχθρού ήταν μεγάλο και οδυνηρό. Γι' αυτό και το μεγαλύτερο μέρος των διασωθέντων από την καταστροφή Κασιωτών διέφυγαν με κάθε μέσο προς διάφορα νησιά των Κυκλάδων. Το μέγεθος της καταστροφής θα μπορούσε να γίνει αντιληπτό από ένα μόνο έγγραφο, με ημερομηνία 24 Ιουλίου 1824, που υπογράφεται από τον αντιπρόεδρο του Βουλευτικού σώματος της Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος, επίσκοπο Βρεσθένης Θεοδώρητο, και τον Α' Γραμματέα Ιωάννη Σκανδαλίδη. Το έγγραφο απευθύνεται στο Εκτελεστικό σώμα και αναφέρει, μεταξύ των άλλων, τα εξής αξιοπρόσεκτα:

«Περί (δε) των διασωθέντων [Κασίων] εις Πάρον και Νάξον...το Βουλευτικόν ενέκρινε: α'. να πέμψη η Διοίκηση εις Παροναξίαν 500 κοιλά (sic) σίτου, με διαταγήν εκεί ότι να γένη η διανομή του προς τας ενδεεστάτας οικογενείας, αναλόγως και δικαίως. β'. να επιταχώσι τα μοναστήρια των δύο εκείνων νήσων, μάλιστα το εν τη Πάρω, Εκατονταπυλιανή ονομαζόμενον, να δεχθώσι τας οικογενείας των Κασίων, και, αν τα μοναστήρια δεν χωρούσι, να δεχθώσι τους υπολοίπους εις ιδιαίτερα οσπίτια άνευ ενοικίου" και γενικώς να επιταχώσιν οι κάτοικοι των δύο νήσων να προσφέρωσι πάσαν δυνατόν περιποίησιν και αδελφικήν υποδοχήν, το οποίον θέλει γνωρίσει και χάριν όλον το Γένος».

Είναι πράγματι αξιοσημείωτο και εκπληκτικό το γεγονός, ότι παρά τη διαφυγή και τη διασπορά εκατοντάδων κατοίκων της Κάσου σε διάφορα νησιά των Κυκλάδων για να σωθούν από το μένος του εχθρού αμέσως μετά την καταστροφή, κατόρθωσαν μετά από δύο περίπου δεκαετίες να επανέλθουν οι περισσότε-

ροι απ' αυτούς στο νησί και να επιδοθούν στην ανοικοδόμησή του και τη δημιουργία ενός λαμπρού πολιτισμού, συνιστάμενου στη δημιουργία ενός νέου παραλιακού οικισμού «τη σημερινή πρωτεύουσα του νησιού», καθώς και ναυπηγείων για την κατασκευή και επισκευή ιστιοφόρων πλοίων, την οικοδόμηση εκκλησιών, σχολείων, πολυτελών οικιών κ.ά.

Σε εμπεριστατωμένη Έκθεσή του, που αποστέλλει προς τον πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη, με ημερομηνία 2 Ιανουαρίου 1880, ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας στην Κάσο, Νικόλαος Γεωργίου Μαυρής (πατέρας του φοιτητή της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού Πανεπιστημίου Αθηνών που αναφέραμε στην αρχή του λόγου μας), αποτυπώνει την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του νησιού κατά την περίοδο 1877-1880, μεταξύ των άλλων, ως ακολούθως:

«Κάτοικοι της νήσου και ασχολίαι αυτών: Οι κάτοικοι της νήσου σήμεραν φθάνουν περίπου 6.000 ψυχάς. Όλοι, άνευ εξαιρέσεως, είναι Ορθόδοξοι Χριστιανοί...Γενικώς οι άνδρες είναι ναυτικοί, ολίγοι δε εξ αυτών: γεωργοί, ναυπηγοί, σιδηρουργοί και ποιμένες. Αι γυναίκες εργάζονται εις τα οικιακά, αρκετά δε εξ αυτών έχουν ως επάγγελμα να κλώθουν και να υφαίνουν διάφορα υφάσματα βαμβακερά ή μάλλινα καλά και στερεά, τα οποία χρησιμοποιούν δια τα παπλώματα.

Ναυτιλία: Από 15ετίας περίπου η ναυτιλία της νήσου απαρτίζεται από 150 πλοία μεγάλα και μικρά...Τα πλοία είναι...εν συνόλω 91, τόνοι 21.550. Υπάρχουν επίσης αυτήν την στιγμήν εις τα ναυπηγεία 12 πλοία, τόνοι 3.800. Όλα όμως αυτά τα πλοία, κατασκευασμένα εις τα ναυπηγεία της νήσου έχουν διαπλεύσει τα μεν μεγάλα όλες τις θάλασσες και τους ωκεανούς, τα δε μικρά την Μεσόγειον. Τα περισσότερα των πλοίων αυτών ταξιδεύουν υπό Ελληνικήν σημαίαν, μερικά υπό την Πρωσικήν και Ρουμανικήν και τινα υπό την Οθωμανικήν...

Εμπόριον: Το εμπόριον της νήσου συνίσταται κυρίως εις την εισαγωγήν σίτου, κριθής, σάπωνος, κτηνοτροφικών προϊόντων και ξυλείας δια την κατασκευήν των πλοίων και οικιών αξίας 760.000 φράγκων περίπου. Τα ανωτέρω προέρχονται από τας ακτάς της Μικράς Ασίας ή από τα άλλα μέρη της Τουρκίας και της

Ελλάδος...

Εξαγωγικόν εμπόριον δεν γίνεται εδώ εκτός από ένα μικρόν αριθμόν ωρισμένου είδους σπόρων, οι οποίοι αποστέλλονται προς την γειτονικήν νήσον Κάρπαθον και μιας ποσότητος γύψου πρώτης ποιότητος, εκ της μικράς νήσου Αρμάθια μέχρι 8.000 τόννων το έτος. Ο γύψος αυτός μεταφέρεται εις το εξωτερικόν δια των Κασιακών πλοίων και ενός μικρού αριθμού ξένων πλοίων εις Οδησσόν, Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην και Πειραιά».

Την ανοδική οικονομική και κοινωνική πορεία και πρόοδο οι κάτοικοι της Κάσου επέτυχαν και διατήρησαν παραδειγματικά μέχρι το έτος 1912, όποτε η Δωδεκάνησος καταλήφθηκε από τους Ιταλούς και άρχισε η αντίστροφη μέτρηση της φθοράς και της εγκατάλειψης, αφού οι πρισσότεροι κάτοικοι της Κάσου αναζήτησαν να δοκιμάσουν την τύχη τους σε άλλους ελεύθερους τόπους. Η απελευθέρωση και η ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στον ελληνικό εθνικό κορμό μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν οδήγησε και σε επιστροφή Κασιωτών στον τόπο καταγωγής τους. Οι διεθνείς κοινωνικοοικονομικές συνθήκες δεν ευνοούσαν την επιστροφή κατοίκων στην περιφέρεια. Το φαινόμενο της αστικοποίησης άρχιζε ήδη ισχυρά να εδραιώνεται και στην Ελλάδα της μεταπολεμικής εποχής. Αυτό το φαινόμενο, ασφαλώς, ισχύει μέχρι σήμερα παρά τις νοσταλγικές και ρομαντικές διαβεβαιώσεις πολλών ότι επιθυμούν να ζουν μόνιμα στην περιφέρεια.

Όμως, παρά τις νέες συνθήκες διαβίωσης, δεν σημαίνει ότι η Κάσος έπαυσε ν' αποτελεί σημείο αναφοράς των Κασιωτών ανά τον κόσμο. Τις τελευταίες δεκαετίες το νησί ζει μια έντονη δραστηριότητα προκειμένου να προσαρμοστεί στις ραγδαίες αλλαγές που συμβαίνουν σε πολλά επίπεδα της κοινωνικής, μορφωτικής, οικονομικής και εμπορικής σφαίρας, εθνικής και διεθνούς. Σ' αυτή την προσπάθεια η ιδιωτική πρωτοβουλία νέων ανθρώπων, που επιλέγουν να κατοικήσουν μόνιμα και να επενδύσουν στο νησί, αποτελεί ένα σημαντικό και ελπιδοφόρο παράγοντα ανάπτυξης της Κάσου, η στήριξη και η διευκόλυνση του οποίου από τους ιθύνοντες της τοπικής αυτοδι-

Συνέχεια στη σελ. 12

οίκησης, των παροικιακών κασιακών συλλόγων, και οπωσδήποτε των εκπροσώπων της κεντρικής εξουσίας, θα συμβάλει στην περαιτέρω πρόοδο και ευημερία του ακριτικού νησιού.

Εκλεκτή ομήγυρι,

Το παράδειγμα της σθεναρής αντίστασης των Κασιωτών το Μάιο και Ιούνιο του 1824 εναντίον του Οθωμανικού ζυγού είναι μια τρανή υπενθύμιση στις νεότερες γενιές, ότι η αξία της ελευθερίας είναι μια υπέρτατη αξία για την κατάκτηση και διατήρηση της οποίας χρειάζονται πολλοί αγώνες και πολλές θυσίες! Ταυτόχρονα η κτηνώδης καταστροφή της Κάσου, και λίγες ημέρες αργότερα των Ψαρών, ανέδειξε τις φοβερές συνέπειες του μίσους και της εκδίκησης του κατακτητή εναντίον έμπειρων ναυτικών που αφιλοκερδώς και με όλες τους τις δυνάμεις υπηρετούσαν τον ύψιστο σκοπό της πραγμάτωσης της ανεξαρτησίας της Ελλάδας ήδη από την έναρξη του Αγώνα το 1821. Εδώ ταιριάζουν απόλυτα οι ειρωνικοί στίχοι του ποιητή Ανδρέα Κάλβου, δημοσιευμένοι το 1826 που αναφέρονται στη λυσσώδη και καταστρεπτική μανία του εχθρού:

«Δια σας ηρώων κοπάδια,/ δεν φθάνει η Χίος, η Κύπρος,/ των Κυδωνίων δεν φθάνουσιν/ της Κάσου και της Κρήτης/ η κατοικία!»!

Οι Κασιώτες και οι Κασσιώτισσες αγωνίστηκαν, μαζί με τους υπόλοιπους Δωδεκανησίους, για την κατάκτηση της ελευθερίας τους και σε μεταγενέστερη σημαντική φάση της ελληνικής Ιστορίας. Εννοώ την αντίσταση των Κασιωτών εναντίον του Ιταλικού φασιστικού ζυγού της Δωδεκανήσου στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Για τους λόγους αυτούς και για άλλους που δεν είναι δυνατόν να απαριθμηθούν τώρα εδώ, η ελληνική Πολιτεία οφείλει να είναι διαρκώς αρωγός στα δίκαια και επείγοντα αιτήματα των σημερινών κατοίκων του ακριτικού νησιού για την ασφαλή και αξιοπρεπή διαβίωσή τους καθόλη τη διάρκεια του έτους και όχι να συμβαίνει αυτό μόνο ευκαιριακά, περιοδικά και αποσπασματικά.

Η σημερινή 197η επέτειος του Ολοκαυτώματος της Ηρωικής Νήσου Κάσου αποτελεί λαμπρή ευκαιρία υπενθύμισης του χρέους της ελληνικής Πολιτείας για ομόθυμη, διαρκή και συντονισμένη εγρήγορση και προστασία, από κάθε αλλότρια επιβουλή, της ακριτικής νησιωτικής μας γης, καθώς και για την κοινωνική, οικονομική, μορφωτική και πολιτιστική στήριξη και πρόοδο των ακριτών κατοίκων της!

Σας ευχαριστώ

<https://www.facebook.com/syllogoskasion>

<https://www.facebook.com/syllogosenelladikasion/>